

כוחות באדם אשתך

האנושות

פרוייקט 30% בתנ"ך

כאוס וסדר

שירה פליסקין

הכוחות שבחרתי לכתוב עליהם הם כאוס וסדר.

למדנו על כוחות אלה דרך שני סיפורי בריאה משתי תרבויות שונות: סיפור הבריאה התנ"כי המבטא סדר, וסיפור הבריאה הבבלי המבטא כאוס.

בסיפור הבריאה התנ"כי יש ביטויים רבים של כוח הסדר: יש אלוהים אחד ששולט על הכול. בכל יום הוא בורא חלק אחר בעולם. לכל חלק יש משמעות שאלוהים נותן לו.

הסיפור מתחיל בכאוס, בתוהו ובוהו החושך שולט על הארץ: **וְהָאָרֶץ, הִיְתָה תֵהוֹ וְבָהוּ, וְחָשֶׁךְ, עַל-פְּנֵי תְהוֹם" (בראשית, א', ב')**. הדבר הראשון שאלוהים יוצר הוא האור: **"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, יְהִי אֹר; וַיְהִי-אֹר. ד וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת-הָאֹר, כִּי-טוֹב;" (בראשית, א', ג'-ד')**.

עם האור שאלוהים בורא הוא יוצר את הכוח הטוב בעולם. הוא משתמש בפעם הראשונה בהפרדה בין רע וטוב - חושך ואור. כש-ה' יצר את האור נפסק הכאוס, ומהאור הזה הוא היה יכול ליצור את העולם.

לאחר בריאת האור ובאמצעותו, הוא מתחיל לעשות הפרדות נוספות. הוא משתמש בכוח שהאור נותן לו כדי לראות דברים בבהירות וליצור איתו עוד כוחות של העולם. בלי האור לא היה אפשר לראות את מה ש-ה' יוצר.

הוא מפריד בין המים לשמים ובין יום ולילה: **"וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאֹר יוֹם, וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה; וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר" (בראשית, א', ה')**. **"וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים, אֶת-הָרְקִיעַ, וַיְבַדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לְרְקִיעַ, וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לְרְקִיעַ; וַיְהִי-כֵן" (בראשית, א', ו')**. ההפרדות האלו הן אחד הביטויים של סדר בסיפור הבריאה. הן עוזרות לנו להפריד את התמונה הגדולה לחלקים. את התמונה הגדולה קשה להכיל, וההפרדות עוזרות לנו לבדד חלק אחד מהעולם ולהסביר אותו.

הכל נברא בצורה מחושבת ומדורגת: לפני ש-ה' יוצר את הצמחים הוא יוצר להם אדמה לחיות עליה. רק לאחר מכן מגיעות החיות, כדי שיוכלו להתקיים מן הצמחים. כל בריאה קשורה לבריאה שנוצרה לפניה, וכל העולם יושב על האיזון הזה. את כל הבריאות האלה ה' יוצר כדי שליצירה הכי חשובה שלו - לאדם, יהיה מקום טוב לחיות בו בחופשיות ובנוחות.

אלמנטים נוספים של סדר בסיפור הבריאה בתנ"ך מתבטאים בחזרה של המילים המנחות הבאות:

"וַיֹּאמֶר... וַיְהִי" לדוגמה: "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, יְהִי אוֹר; וַיְהִי-אוֹר" (בראשית, א', ג').
 על המילים האלה יש דגש בסיפור, כי אלוהים לא יוצר את הבריאות במעשה ידיו. הוא אומר " ויהי אור" והאור נוצר. אין מקום לשאלות ואין מקום לפקפק באמינות של ה' כי מה שהוא אומר פשוט קיים.

"וַיֹּרֵא כִּי טוֹב" לדוגמה: "וַיַּעַץ עֶשֶׂה-פְּרִי אֲשֶׁר זָרְעוּ-בוֹ, לְמִינֵהוּ; וַיֹּרֵא אֱלֹהִים, כִּי-טוֹב" (בראשית, א, י"ב).
 המשפט הזה חוזר פעמים רבות כדי להדגיש שכל מה שיוצר אלוהים הוא מושלם וטוב. הרעיון הזה מגיע לשיאו אחרי שה' יצר את האדם בסוף סיפור הבריאה: **"וַיֹּרֵא אֱלֹהִים אֶת-כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה, וְהִנֵּה-טוֹב מְאֹד" (בראשית, א, ל"א)**

לעומת זאת סיפור הבריאה הבבלי- אנומה אליש, מכיל בתוכו כאוס ר.

הסיפור מתחיל בזיווג של שני אלים: אל המים המתוקים ואלת המים המלוחים ויחד הם יוצרים את שאר כוחות הטבע (שהם גם אלים). בשלב מסוים אל המים המתוקים מתחנן להרוג את ילדיו כדי להחזיר את השקט לארץ אבל הוא לא מצליח כי הם הורגים אותו קודם. האקט הזה פתח במלחמה קשה בין הילדים לבין אמא שלהם (אלת המים המלוחים) שבסופה הם הורגים גם אותה.

סיפור הבריאה מתחיל אחרי המוות של אלת המים המלוחים, כשמתארים בצורה גרוטסקית איך אחד האחים ביתר את הגופה שלה ויצר ממנה את העולם כפי שאנחנו מכירים אותו היום. בסוף הסיפור הוא יוצר גם את האדם שתפקידו היחיד הוא לשרת את האלים.

אחד מהביטויים של כאוס בסיפור הבריאה הבבלי הוא ריבוי אלים. בהשוואה לסיפור התנכי, שבו יש רק אל אחד שמקבל את כל החלטות, בסיפור הבבלי יש המון קונפליקטים בין האלים. העולם עצמו לפי הסיפור הבבלי נוצר מיתוך הקונפליקטים והמלחמות בין האלים.

בנוסף, בניגוד לסיפור התנכי שבסופו אנחנו מבינים שכל העולם ניברא בשביל האדם, והאדם הוא זה שאחראי עליו - בסיפור הבבלי האדם נוצר כדי להיות עבד לאלים.

אני חושב שהסיפורים האלה משקפים לנו את הצורה שבה תרבויות שונות רואות את העולם.

בתרבות המערבית האדם הוא "הילד המועדף של ה'". כלומר העולם נברא במיוחד בשבילו, והוא קיים בשביל לשלוט בו. האדם תמיד נימצא במרוץ לרצות את אלוהים או להשתוות לאלוהים. בעולם הדתי אנחנו רואים זאת בגישה המתנזרת ליצריו של האדם - האדם צריך להתנתק מהיצרים שלו ובכך הוא מתקרב ל-ה'. לאדם בחברה המערבית יש גם שיגעון גדלות. הוא תמיד מחפש להמיר עוד אנשים לדת שלו. הוא גם משחק באלוהים דרך הבדלות שהוא עורך, ומחליט איזה בני אדם שווים יותר מי שווה פחות. החברה המערבית רואה את הטבע ואת האנשים סביבה בתור משאב, הלך המחשבה בה הוא "איך אני יכול להשתמש בך כדי להשיג את המטרות שלי". האדם מנתק את עצמו מהטבע. תפיסה זו מתוארת בסיפור הבריאה המקראי שמתאר את תהליך הבריאה דרך הפרדות.

בתרבויות פגאניות הגישה היא שונה. האדם אינו שונה מכל חיה אחרת. הטבע קיים בשביל לשרת את האלים או במילה אחרת - את הטבע. בסיפור הבבלי למשל, כל אל מייצג כוח טבע אחר. האל הוא לא בצורת אדם כמו בסיפור התנ"כי. האלוהות נמצאת בטבע. האדם גם חופשי לבחור את הדרך שלו, כי אין רק אל אחד, כלומר - רק דרך אחת נכונה. לפי לסיפור הבבלי העולם הוא תוצאה של מלחמה בין האלים, מה שמלמד שיעור מאוד חשוב על חשיבותו של קונפליקט בחיים שלנו. כמו שהעולם נברא דרך קונפליקט, כך גם האדם נברא מתוך כאב והקונפליקט הוא מה ששומר אותנו אנושיים. כשמתנתקים ממנו, כמו בחברה המערבית, מאבדים חלק מהאנושיות שבנו. תפיסה זו מיוצגת בסיפור הבריאה הבבלי שמתאר את הבריאה מיתוך כאוס. בכאוס האדם האו חלק מהטבע. הכל חלק מהכל. הכל מעורבב.

כשאני רוקד אני מרגיש מאוד את הכוחות של כאוס וסדר בתנועה. הסדר מאפשר לי לעמוד יציב. הוא הטכניקה שבניתי במשך השנים, הוא יודע למתוח את השרירים ולהחזיק את הסנטר שלי במקום. המקום של הכאוס מאפשר לי ללכת לאיבוד, ליצור תנועות ולשבור את התחניקה בצורות שמעוררות רגש. כשאני פועל עם שני הכוחות האלה יחד אני מרגיש רקדן.

בחברה שלנו היום אני רואה כל כך הרבה סדר. אני רואה איך אנחנו מתפרקים בגללו. מטבעו של הסדר להיות פחדן. בלי הכאוס שתומך בו הוא פשוט מנסה להפריד בין כולם. הוא מציב לנו חוקים קשים. הוא מנסה להפחיד אותנו לתוך התבניות שלו, שבתוכן אנחנו לא מאושרים. את החנק סביב מוסכמות חברתיות אני אישית מרגיש בעוצמה רבה יותר סביב מגדר, כי אני לא מתאים לתבנית ואני חושב שזו אחת המתנות הכי גדולות שיש לי. זה שאני לא מתאים לתבנית מעניק לי פרספקטיבה רחבה לגבי המבנים של החברה שאנחנו חיים בה. אני משתמש בכלי

הזה של כאוס כדי להחליט בעצמי. אמנם אני לא חי באשליה, ויודע שאני לא באמת חופשי מהחוקים של החברה, אבל אני מכיל את זה בדיוק מאותה סיבה שאתם מכילים את זה - אני רוצה להיות חלק. אני זקוק לקשר אנושי. אני חושב שהאשליה היא שאנחנו צריכים להיות דומים בשביל שיתאפשר קשר כזה.

על עיצוב הפוסטר:

הכוח של כאוס בקבלת החלטות עצמאיות הוא שהוא מאפשר להסתכל בפרספקטיבה רחבה יותר על המציאות ולהקשיב לעצמך, לפני שאתה מקשיב לסדר החברתי. בחרתי להשתמש בציטוט של בלייז פאסקל כי הוא מדבר על שתי נקודות מבט ביחס למקום של האדם בעולם: בנקודה אחת האדם הוא רק חלק קטן מאוד מהמציאות מה שאומר שרוב הדברים הם לא בשליטתו. לפי נקודת המבט השניה, האדם גדול יותר מהמציאות, מה שאומר שהוא יכול לשלוט בה.

עבורי הציטוט קשור לקבלת החלטות עצמאיות. הוא נותן לנו שתי צורות מחשבה שונות שדרכם אפשר לכבל החלטה שיותר נכונה לי. מצד אחד יש אנשים שמקבלים החלטות מתוך פחד כי המציאות יותר גדולה מהם ואין להם שליטה. במקרה כזה הם יכולים להשתמש בסדר כדי להשיג שליטה. ולהפך, הכאוס עוזר לנו לא להיכנס לשיגעון גדלות, כי אנחנו מבינים שהמציאות יותר גדולה מאיתנו ואין לנו המון שליטה.

ניתן לקבל החלטות גם מתוך כאוס וגם מתוך סדר. כשמקבלים החלטה מתוך הפרספקטיבה של שני הכוחות הללו - מקבלים החלטה מאוזנת.